

I.D. **HET BRUSTEMS DIALECT**

De dialecten in het zuidoosten van het Nederlands taalgebied, werden sedert de 19e eeuw Limburgs geheten en beschouwd als een deel van het Oostfrankisch, d.w.z. zij hebben geen deel gehad aan de verschuiving van de stemloze 'plofgeluiden' p, t, k tot pf of f, ts of s en ch, zoals dat in de Duitse cultuurtaal en in de Hoogduitse dialecten van Keulen en Aken, het zgn. 'Ripuarisch' is geschied.

We spreken in Brustem bv. de medeklinkers p, t en k in woorden als slapen, eten en maken uit met p, t, k en niet met f, ss, ch zoals in het Duitse '*schlafen, essen, machen*'.

Toch lag het Brustems als dialect onder de invloed van de Rijnlandse cultuurcentra, zodat het in mindere of meerdere ma- te algemeen Hoogduitse en specifieke Ripuarische taalelementen heeft overgenomen. Opvallend kenmerk is het gebruik van een aantal vormen van het Duitse type zoals '*ich, mich, oech*'.

Het Brustems heeft ook invloed ondervonden van het Westlimburgs:
voet = voewt huis = (h)aas vroeg = vrug
wieg = wiejg ijs = aes jij = dzjeeë

Tussen de Westlimburgse dialecten en Brustems is er weer een overgangszone, nl. Kozen, Zepperen, Rijkel en Gelmen. Zo sprak men een ander dialect in de enclave Terstok dan in het centrum van Brustem.

Aan de westelijke zijde kan men spreken van een Brabants tegenoffensief. Het Truierlands, dat letterlijk en figuurlijk bij het machtige hertogdom Brabant aanleunde, heeft hiervan enige invloed ondergaan als overgangsgebied, nl tussen Zuidbrabants en Westlimburgs.

Een bewijs: de Brabantse woorden: patat, jasmijn (sering), gritsel, tesneusdoek, klappen... namen de plaats in van de Limburgse woorden: jappel, lammerstaart, rèek snoefdoek, kallen....

De Gete vormt een scheidingslijn tussen de Westgetelandse en de Oostgetelandse of Truierlandse dialecten. De lijn loopt ongeveer tussen de provincies Vlaams-Brabant en Limburg, bijna de vroegere grens tussen het hertogdom Brabant en het graafschap Loon.

Een belangrijk kenmerk van het Limburgs ontbreekt echter in het Brustems, een kenmerk dat als een rode draad door heel de klanken- en vormleer gaat en de grondslag vormt van de zgn. Limburgse zangerigheid: de Rijnlands-Limburgse tweetonigheid.

In het Rijnland en in het Limburgs wordt: ieder woord met lange klinker of tweeklank en in wel bepaalde omstandigheden ook elk woord met korte klinker met een vast accent uitgesproken: ofwel wordt de beklemtoonde lettergreep geslept (=sleeptoon), ofwel wordt ze kortaf uitgestoten (=stoottoon of valtoon). Zo wordt bv. het woord beek met sleeptoon uitgesproken; eek (azijn) daarentegen met stoottoon.

Zepperen en Rijkel, die nog tweetonigheid kennen, zeggen bééik en èjk, terwijl Brustem beide gevallen eentonig uitspreekt: beejk en eeik met kort uitgesproken ee-klank, lichtjes gevolgd door de i-achtige naslag. De Brustemse uitspraak valt eerder met de Zepperse en Rijkelse stoottonige èjk samen.

Elk dorp had zijn eigen variant van het dialect en of iemand als een echt kind van de dorpsgemeenschap werd beschouwd, hing in de eerste plaats af van zijn taal. Wie een ander dialect sprak werd meteen als vreemd herkend en kon nooit volwaardig lid worden van de gemeenschap. De taal was dus een aanvaardingsmiddel.

- 1.-A.Stevens.-'Het Oostgetelands en de Truierlandse dialecten van Brustem, Aalst en Ordingen', in O.L.V.L., jrg.30, 1975, blz.435-469.
- 2.-F.Duchateau en L.Moermans.-'Het Sint-Truidens', in 't Bukske, blz.2-4.
- 3.-Arthur Knaepen.-'ABN-gidsen: St-Truiden en omgeving', 1963.